

CHAYKOVSKIYDIN' OPERA JANRINDAGI 3 BÓLIMLI FORMANIN' ORNI

Ózbekstan mámleketlik konservatoriyası Nókis filialı

“Ulıwma kásiplik hám social gumanitar pánler” kafedrası

Muzıkatanıw qánigeligi 3-kurs studentı

Abdikarimova Indira Toxtarbay qızı

Ilimiy basshı: **Kamalova Gúlmaryam Maksetdullaevna**

Annotaciya: Bul maqalada Rus kompozitorı P.I.Chaykovskiydin' dóretiwshiligindegi Evgeniy Onegin operasınıń Lenskiy ariyası “Я вас люблю” din' talıqlanıwı haqqında sóz etiledi.

Gilt sózler: Kompozitor, dóretpe, shıǵarma, opera, simfoniya, balet, variaciya, muhabbat, ayrılıq, roman.

Annotation: This article discusses the analysis of the aria “Ya vas lyublyu” (I love you) from the opera Eugene Onegin by the Russian composer P. I. Tchaikovsky.

Key words: Composer, creation, work, opera, symphony, ballet, variation, love, separation, novel.

Аннотация: В этой статье обсуждается анализ арии “Я вас люблю” из оперы Евгений Онегин русского композитора П. И. Чайковского.

Ключевые слова: Композитор, создание, произведение, опера, симфония, балет, вариация, любовь, расставание, роман.

Belgili rus kompozitorı Pyotr Ilich Chaykovskiy XIX ásirdin' iri kompozitorları arasında óziniń jaqtı uqıbı menen bólek ajralıp turadı. Kompozitor, dirijyor, muzıka sınshısı hám jámiyetlik ǵayratker bolǵan P.I.Chaykovskiy M.I.Glinka hám A.S.Dargomijskiylerdin' dawamshısı retinde rus klassik kompozitorları qatarınnan

múnásip jay alǵan. Kompozitor sheber psixolog-artist retinde turmısdaǵı ámeldegi haqıyqat, sezimler, zamanlaslarınıń quramalı hám qarama-qarsılıqlı álemin úlken emocional kúsh penen óz dóretpelerinde sáwlelendiredi. Ol óz dáwirine tán bolǵan, ulıwmalasqan qaharmanlar obrazın jarattı. Onıń dóretiwshiliginde opera, balet, simfoniya, oratoriya, variaciya, fortepiano ushın shıǵarmalar hám basqa da shıǵarmalar dóretti. Men sonıń ishinde Chaykovskiydiń opera janrındaǵı Evgeniy Onegin operasınıń Lenskiydiń ariyasına itibar qaratpaqshıman. Sebebi bul ariya “Я вас люблю” ápiwayı 3 bólimli formada jazılǵan.

Evgeniy Onegin – P.I.Chaykovskiydiń tanıqlı operası bolıp, ol Aleksandr Pushkinniń “Evgeniy Onegin” romanına tiykarlanǵan. Operanıń bir neshe tanıqlı ariyalarınń biri “Lenskiy ariyası” esaplanadı. Bul ariya opera waqıyasınıń oraylıq obrazlarınan biri bolǵan Vladimir Lenskiy tárepinen atqarıladı.

Lenskiy ariyası - operanıń 1-aktında, Lenskiy ornına jazılǵan, ol jas hám idealistik shayır bolıp tabıladı. Chaykovskiy bul ariyada muhabbat, doslıq hám óziniń jek kóriwlerin ańlatadı. Ayırım talıqlawlarǵa kóre, bul ariya tekǵana Lenskiydiń jeke sezim-sezimlerin emes, bálki ulıwma bir shaxstıń turmısındaǵı qayǵılardı hám ishki gúreslerdi de sáwlelendiriledi. Ariya operanıń drama hám muzıkasında úlken áhmiyetke iye. Lenskiy ariyasında óziniń qız dosı Olga menen bolǵan baylanısı hám dosı Evgeniy Onegin menen bolǵan konflikciyadan kelip shıqqan halda, óziniń ishki qarama-qarsılıqların ańlatadı. Bul jeke sezimlerdiń tereńligin hám adamlar arasındaǵı baxıtsızlıqtı aytıp ótedi. Ol, sonıń menen birge, turmıstıń ádalatsızlıǵın hám keshirimliligin sezedi. Bunıń muzıkasında Chaykovskiydiń romantik usılı anıq kórinedi, ol óziniń názik hám izbe-iz melodiya sızılıǵına iye. Texnikalıq tárepten qatal bolıp, vokalistlardan ájayıp kontroller hám joqarı registrlardı talap etedi. Bul ariya opera atqarıwshıları tárepinen óziniń vokal sheberligin kórsetiw ushın qollanıladı. Lenskiy ariyası “Я вас люблю” .

Ariyanıń dúzilisine názer awdaratuǵın bolsaq, ol gomofon garmoniyalı fakturada, ápiwayı úsh bólimli formada, 4/4 ólshemde, E-dur (mi major) tonlıǵında, Moderato (ortasha) tempinde jazılǵan. Romans 2 takt kirisiw menen baslanadı. Bunda II-basqısh hám

D funkciyalari menen arpedjio fakturasında kórsetilip, 3/4 ólsheminde berilgen. Vokal partiyası 3-taktten Lenskiydiń “Men seni jaqsı kóremen” atlı sózi menen L’istesso tempinde 4/4 ólshemde baslanadı. (1-mısal)

Sxema1-bólim		
1-gáp	2-gáp	
a	b	
7 t.	6 т.	

Lenskiy Olga menen bolǵan múnásebetlerin eslep, onıń muhabbatına bolǵan isenimin, Olga menen árman qılǵan baxtın oylaydı. Bul kórinis birinshi bólimde 2 gáp ishinde keltirilip ótilgen olar dúzilisi jaǵınan bir birine sáykes emes gáplerden quralǵan. Bul bólimde gáptegi taktler sanı teń bolmaǵanlıǵı sebepli kvadratlı emes dáwirge kiredi.

2-gáp baslanğan waqtında meno mosso tempinde baslaydı hám gáp juwmaǵına kelip, animando tempine ózgeredi. (2-mısal)

Ekinshi bólimde ariya dawamında muzıkanıń ritmi páseyedi hám dramatik bolıp baradı. Lenskiy óziniń idealistlik súwretlewinen bas keship, haqıyqattı tán alıwǵa májbúr boladı. Bul bólim baslanıwında Andante non tanto tempinde hám jańa tonallıq penen baslanadı yaǵnıy b-moll (si bemol minor). 2 gápten dúzilgen bolıp, ózgesheligi gápler bir birine uqsas emes hám taktler sanı teń emes. Kompozitor bul jerde Lenskiydiń xarakteri minor tonlıǵında kórsetip bergen. (3-mısal) Diapazonı kishi oktava si notasınan ekinshi oktava sol notasına shekem. Bul bólimde kulminaciya si bemol notasınan sol bekar notasına shekem sekiriw arqalı boladı.

Sxema 2-bólim		
1-gáp	2-gáp	
c	d	
7 t.	6 t.	

Úshinshi bólim ariya aqırına kelgende muzıkada tek ǵana ashshılıq hám úmitsizlik bilinedi. Lenskiy óziniń muhabbat sezimlerin ámelge asırıwdıń qıynlıǵın hám Olga menen bolǵan waqıtların joytqanın túsiniw jetedi. Muzıka qayǵılı hám tragediyalı bolıp, bul bólektiń dramatik kúshin asıradı. Bul bólim Andante non tando tempinde baslanıp, eki gápten quralǵan, onıń uqsaslıǵı birinshi bólimdegi sózleri tákirarlanǵan, al

akkomponimenti bolsa ózgergen. Bul bólimde de taktler sanı teń bolmaǵanlıqtan kvadratsız. (4-mısal)

Soń shıǵarmanıń juwmaǵı Olga hám Lenskiydiń dueti menen juwmaqlanadı. Ariyasining úsh bólegi Lenskiydiń ishki gúreslerin jáne onıń muhabbatı hám doslıǵına bolǵan óziniń sadıqlıǵın sáwlelendiredi. Ol birinshi bólekte muhabbat sezimlerin eń shın júrekten tárizde ańlatadı, ekinshi bólimde óziniń gúmanları hám qarama-qarsılıqların sezedi, hám úshinshi bólekte bolsa úmitsizlik hám baxıtsızlıq penen júzlesedi. Bul ariya operanıń eń tereń hám tásirli momentlerinen biri bolıp tabıladı.

Sxema 3-bólim		
1-gáp	2-gáp	
e	f	
7 t.	8 t.	

Paydalangan ádebiyatlar:

1. Qaraqalpaqstan kompozitorları, muzıka dóretiushileri hám izertlewshileriniń antalogiyası. Nókis “Qaraqalpaqstan” 2024
2. G.M.Kamalova. Kompozitor Dariko Djanabaeva. Nókis “Ilimpaz” 2023-j.

3. Charshemov, J., & Orazalieva, G. (2024). BAROKKO DÁWIRINIŇ GARMONIYASÍ. Вестник музыки и искусства, 1(3), 49–53. извлечено от <https://science.uzdknf.uz/index.php/science/article/view/144>
4. XORMEYSTER MÁMBETOVA ZAMIRA ABDIJABBAROVNANIŇ QARAQALPAQ MUZIKA MÁDENIYATINA QOSQAN ÚLESİ. (2025). *Ustozlar Uchun*, 65(2), 270-273. <https://pedagoglar.org/02/article/view/6998>
5. QARAQALPAQSTANDA XOR RAWAJLANIWINDA XORMEYSTER ÓTENIYAZOVA BÁHÁRGÚL XOJANIYAZOVA TUTQAN ORINI. (2025). *Ustozlar Uchun*, 65(2), 264-269. <https://pedagoglar.org/02/article/view/6995>
6. Kamalova G. QÁLEMI ÓTKIR KOMPOZITOR (D. Djańabaeva dóretiwshilik jolı) //Вестник музыки и искусства. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 37-39.
7. Kamalova G. JAMIL CHARSHEMOVTIŇ “POPURRI” SHÍĜARMASÍNIŇ ÓZGESHELIGI //Вестник музыки и искусства. – 2024. – Т. 1. – №. 4. – С. 52-57.